

RÉGÉSZETI DOLGOZATOK

AZ EÖTVÖS LÓRÁND TUDOMÁNYEGYETEM
RÉGÉSZETI INTÉZETÉBŐL

3

DISSERTATIONES ARCHAEOLOGICÆ

EX INSTITUTO ARCHAEOLOGICO
UNIVERSITATIS DE ROLANDO EÖTVÖS NOMINATÆ

BUDAPEST, 1961.

A budapesti egyetem és a kolozsvári régészeti iskola.

Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem alapításának 325. évfordulóján, a bölcsészeti karon tartott tudományos ülésnek egyik előadásában, Oroszlán Zoltán tszv. egyetemi tanár az egyetem régészeti tanszékének megalakulásáról, fejlődéséről és működéséről tartott, szorgos levéltári és irodalmi kutatásokon nyugvó előadást. Az előadás kibővített szövege a közeljövőben jelenik meg. Ebben a közleményben tehát nem az előadásról lesz szó, hanem itt kívánom közölni azt a hozzászólást, amelyet az egyetem távoli hatásának megvilágítására akartam felhasználni. A hozzászólást kisebb-nagyobb, de szükségesnek látszó adatokkal bővítettem ki, de a lényegén semmit sem változtattam.

Oroszlán Zoltán professzor előadásához egyetlen ponton kívánnék kiegészítést fűzni. Ez a pont a mi egyetemünkön, régészeti tanszéken dolgozó régi professzoroknak a magyar régészeti kutatásokra hatását, röviden: régészeti iskolák létrehozását, alapítását és azoknak tudományunkra további befolyását világítaná meg.

A tudomány és az emberség mérésére nincs mérték. Mindegyik lehet sok, lehet kevés, de értékét - jól-rosszul - csak olyan viszonylagos összehasonlítás adhatná meg, amely abszolút mértéket semmi esetre sem jelentene. Ezen a két téren mindenkit csak a maga mértékével szokás mérni, mert a tudománynak nincs archimedesi törvénye. Hozzá hasonlót azonban lehetne megállapítani.

Talán úgy kellene megfogalmazni, hogy minden professzor értékét a saját tudományos és társadalmi munkáján túl annak a tudományos és közéleti munkának jelentősége adja meg, amelyet tanítványai munkái jelentenek - elmulása után is - első sorban a hazai, de azonfelül a nemzetközi tudomány számára is. Röviden: egy helyben topogást vagy előrehaladást jelent-e ez a munka, illetőleg annak eredménye?

Ha ebből a szempontból vizsgáljuk meg érdemes elődeinket: Rómer Flórist, Hampel Józsefet, Kuzsinszky Bálintot és Alföldi Andrást, megállapíthatjuk, hogy az utóbbi kivételével valamennyien csak a saját egyetemükön fejtették ki, a külföldi tudományos körök által is megbecsült, maradandó értékű tudományos és ettől el nem választható oktató-nevelő munkát, azon a sok ösztönzésen kívül, amely tanítványaikon, követőikön keresztül a magyarországi régészeti kutatásomra igen jó hatással volt, kisebb vagy nagyobb létszámu, de mindig jelentős iskolát is elindított a hazai területek tudományos meghódítására.

Minden természetesen nem maradhatott hatás nélkül a többi magyar egyetemre sem, hiszen egyazon tudományt művelte mindegyik, ha módszereik az egyéniségek eltérő gondolkodása miatt nem is voltak azonosak.

As 1872-ben megnyílt kelezsvári egyetemet közel negyed századig nem érte es a hatás. Az érdemes polihistor: Fináli Henrik a maga sekkelő ágazó utján járt a történeti segédtudományok tanszékén. Csak a halála után - de akkor már érmészeti és régészeti tanszékre - 1899-ben kinevezett Pósta Béla révén az a felsorolásomból szándékosan, de éppen nem a mellőzés okából kimaradt Torma Károly hatott, aki a kelezsvári egyetem közjogi tanszékét a budapesti egyetem archaeologiai tanszékével cserélte fel.

Igy együtt említve különösen hat ez a tudománycsere, pedig valójában nem az. A Nemzeti Társalkodó 1831. évfolyamában "A rómaiaknak a tudós világ előtt eddigelé esmérletlen nyomdokaik Belső-Szolnok vármegyében, figyelem gerjesztésül" címen közölt tanulmány szerzője az az elismert történész: Torma József, akinek fia, Károly, családi hagyományként kutatta kora fiatal-ságától az erdélyi-dáciai római emlékeket s ha így egyoldalú is volt addigi régészeti munkája, nem avatatlan kezébe került a tanszék vezetése.

"Torma Károly nem lett volna seha sem ünnepeit tudós, de az volt a szó nemes értelmében és ideálja a tanárnak, aki előtt a tudomány művelése nem az egyéni érvényesülés létrája, hanem az igazságkeresésnek eszköze: aki nem azt ítélte fontosnak, hogy valamely tudományos igazságot ő állapított legyen meg, hanem azt, hogy az csakugyan igazság legyen. Ezért tanítványaik igaz barátja, minden féltékenység nélküli vezetője és sikerei őszinte méltánylója volt."

Ilyennek látta, de ilyenként követte is példáját az a Pósta Béla, akinek csak husz esztendőit engedélyezett a sors tudományos munkatervei és

ezzel együtt életképzései megvalósítására, a századforduló tájékán még gyermek cipőben járó erdélyi kutatások szervezésére, de egyidejűleg oroszországi és mezopotámiai kutatások távlati tervének kidolgozására. Erre sarkallta őt a III. Zichy-expeditio - nem mindig kellemes - tapasztalata és az az elgondolás, hogy a fejlődő magyar régészetnek is ki kell vennie a részét a nemzetközi feladatok megoldásából. Ezt a tervet hiúsította meg - tanítványa: Létay Balázs hősi halálával - az első világháború, majd a bekövetkezett változások és 1919-ben bekövetkezett halála.

A múlt évben mult 100 esztendeje alapított Erdélyi Múzeum - akkor még kisjelentőségű, de Pósta Béla vezetésével naggyá lett - Érem- és Régiségtára és az egyetemi tanszék régészeti intézete megadta a módot és alkalmat arra, hogy hallgatóiból - a maga itt nem részletezhető egyéni módszerével - kiválasztott fiatal erőkből, olyan iskolát teremtsen, amelyben a régészet minden ágára speciálisan felkészült szakemberek adják tudásuk legjavát az ifjuság nevelésére, oktatására és a tudomány művelésére.

Nem csak ebben látta és láttatta immár tanítványaival is az egyetemi tanár feladatát. Gondoskodása kiterjedt a diákszociális intézmények megjavítására, a menza és az első diákotthon megalapítására is. És az egészen természetes is volt, mert ebben is Terma Károly példája lebegett szemei előtt, aki családi vagyonát áldozta a szabadságharc idején és az utána következő Habsburg elnyomás alatt is a nemzet céljaira.

Iskolájába tartozott a provinciális régész és epigrafus Buday Árpád, a népvándorláskori régész és numizmatikus Kovács István, az ősrégész Roska Márton és minden magyar múzeum régésze, akiket már ez az iskola nevelt, nagyon jellemző módon az egész ország számára a kolozsvári intézetben és nem Budapesten rendezett szünidei régészeti tanfolyamokon. Így lett a kolozsvári iskola az egész ország régészeinek igen jelentős nevelő intézetévé, ahol szíves barátsággal, tárt karokkal fogadtak mindenkit, bármelyik részén dolgozott is az országnak. Elsősorban természetesen az Erdélyben dolgozó régészeknek volt sok okulást nyújtó találkozó helye.

A változott viszonyok miatt Buday Árpád, 1925-től már Szegeden vezette tovább ennek az iskolának oktató, nevelő és tudományos munkáját, nem feledkezve meg a diákszociális téren reávaró feladatokról sem. A római régész a tőle távolálló alföldi régészeti feladatokra irányította iskolája figyelmét. Ennek eredményeiről azonban nem én vagyok hivatva kritikát mon-

dani, mivel abban magam és későbbi tanítványaim is résztvettünk, keresve és mindegyre szorosabb szálakat szőve a fővárosban dolgozó szakemberekkel, a nálunk könnyebb viszonyok közt dolgozó, nagyobb anyagi támogatásban részesülő, könyvekkel jobban ellátott magyar régészekkel.

Mindezt Oroszlán professzor sok ujjat mondó előadásához kiegészítésül csak azért mondtam el, mert akkor, amikor egyetemünk jubileumán, Ünnepi szakülésen emlékezünk meg, - ránknézve igen megtisztelő módon - a régészeti tanszék történetéről, hangsúlyt kívánunk adni annak, hogy ilyen áttétellel minden ma dolgozó magyar régész a mi egyetemünk vagy az abból kisarjadt iskolák tanítványa, akár Szegeden, Pécsen vagy Debrecenben szerezte is a tudományos munkába lépést lehetővé tévő oklevelét, de főként szaktudását.

Ha a tanszékek még egyazon egyetemen sem állottak egymáshoz nagyon közel, a közös célra való törekvés - a személyi ellentétek ellenére is - ugyanazt a munkát követelte meg, tanártól, tanítványtól egyaránt s az, hogy a magyar régészet ma is megbecsült helyen áll, ennek az egész országra szétáradt munkaszellemnek köszönhető mind a mai napig.

Tovább építeni természetesen lehet és kell is, de az alapvetés érdemét a 325 éven át végzett munkától, a benne résztvevő professzoroktól és oktatóktól elvitatni soha se lehet.

Banner János

Die Budapester Universität und die Archaeologische Schule
von Kolozsvár

Als Beitrag zu dem Vortrag, den anlässlich der 325. Jahreswende der Begründung der Universität Prof. Z. Oroszlán hielt, erinnert Verfasser an Béla Pósta, den ehemaligen Schüler von Károly Torma, Professor an der Universität in Budapest. Der Einfluss der von Béla Pósta in Kolozsvár gegründeten archaeologischen Schule erstreckte sich über das ganze Land. Sämtliche Archaeologen der Museen in der Provinzstädten - hauptsächlich aber in Transylvanien - arbeiteten unter der Leitung von Béla Pósta.

J. Banner